

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

ŠTÁTNY VÝCHOVNÝ PROGRAM PRE DIAGNOSTICKÉ CENTRUM

Bratislava 2023

ŠTÁTNY VÝCHOVNÝ PROGRAM PRE DIAGNOSTICKÉ CENTRUM

Štátny výchovný program pre diagnostické centrum vypracoval Národný inštitút vzdelávania a mládeže.

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 08. marca 2023 pod číslom 2023/6966:1-C9120 s platnosťou od 1. septembra 2023.

OBSAH

ÚVOD	3
1 CIELE A POSLANIE VÝCHOVY	3
1.1 POSLANIE DIAGNOSTICKÉHO CENTRA	4
1.2 CIEĽ A ÚLOHY DIAGNOSTICKÉHO CENTRA	4
1.3 PRINCÍP INKLUZÍVNEHO PRÍSTUPU	5
2 FORMY VÝCHOVY A VZDELÁVANIA.....	5
3 VÝCHOVNÝ JAZYK.....	6
4 TEMATICKÉ OBLASTI VÝCHOVY.....	6
4.1 CHARAKTERISTIKA A CIELE TEMATICKÝCH OBLASTÍ VÝCHOVY	6
4.1.1 <i>Komunikácia a práca s informáciami</i>	7
4.1.2 <i>Rodina, vzťahy a partnerstvo</i>	7
4.1.3 <i>Spoločnosť a príroda</i>	8
4.1.4 <i>Sebarozvoj a svet práce.....</i>	8
4.1.5 <i>Kultúra a umenie.....</i>	9
4.1.6 <i>Zdravie a subjektívna pohoda</i>	9
4.1.7 <i>Protidrogová prevencia a prevencia sociálno-patologických javov</i>	10

Úvod

Štátny výchovný program pre diagnostické centrum vymedzuje odporúčaný obsah výchovy a vzdelávania v diagnostických centrách. Vymedzuje špecifické požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o deti v diagnostických centrách, podporuje ich komplexný rozvoj a zohľadňuje ich špecifické potreby. Je postavený na uplatňovaní demokratických princípov a humanistických hodnôt, na ktorých je založený celý výchovno-vzdelávací proces. Dôležitou a významnou zložkou štátneho výchovného programu je uplatňovanie inkluzívneho prístupu k dieťaťu alebo žiakovi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Štátny výchovný program pre diagnostické centrá:

- predstavuje štátom vymedzené ciele a obsah výchovy mimo vyučovania v súlade s aktuálnymi požiadavkami na zabezpečenie komplexného rozvoja osobnosti dieťaťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v diagnostických centrách,
- prepája formálne a neformálne vzdelávanie,
- prispieva k ucelenému a vnútorne prepojenému systému základného vzdelávania, k formovaniu osobnosti dieťaťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v spolupráci so zákonnými zástupcami, kmeňovou školou, poradenským zariadením, nízkoprahovým zariadením, krízovým centrom alebo sociálnou kuratelou,
- venuje sa deťom a žiakom s poruchami správania a deťom a žiakom so zdravotným znevýhodnením na princípe inklúzie,
- vytvára podmienky a podporné opatrenia v integrovanom systéme prevencie a intervencie,
- predstavuje základný rámec pre tvorbu výchovných programov jednotlivých diagnostických centier,
- zabezpečuje zmysuplné trávenie voľného času dieťaťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v diagnostickom centre,
- je rámcom a východiskom pre tvorbu metodických materiálov k výchove mimo vyučovania v diagnostických centrách,
- vychádza z legislatívnych podmienok fungovania diagnostických centier.

1 Ciele a poslanie výchovy

Diagnostické centrum (ďalej len "DC") poskytuje sociálnu, zdravotnú, psychologickú a špeciálnopedagogickú starostlivosť. Predstavuje inštitucionálnu formu starostlivosti a môže nadväzovať na ambulantnú starostlivosť poradenských zariadení. Koncepcia starostlivosti v DC rešpektuje potrebu humanizácie výchovného procesu v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

1.1 Poslanie diagnostického centra

Diagnostické centrum má podľa § 121, ods. 2 školského zákona najmä:

- a) zabezpečovať diagnostiku deťom a žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami s ohrozeným psychosociálnym vývinom s cieľom určenia ďalšej vhodnej výchovno-vzdelávacej, resocializačnej alebo reedukačnej starostlivosti,
- b) poskytovať poradenské služby zariadeniam, v ktorých sa vykonáva ústavná starostlivosť alebo ochranná výchova, ak o ne požiadajú,
- c) vypracúvať diagnostické správy o dieťati a žiakovi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré slúžia ako vstupný podklad pre zariadenie, v ktorom sa vykonáva ústavná starostlivosť alebo ochranná výchova, na vypracovanie individuálneho reedukačného programu alebo výchovno-vzdelávacieho programu pre prácu odborníkov s deťmi a žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami mimo zariadenia, v ktorom sa vykonáva ústavná starostlivosť alebo ochranná výchova,
- d) vypracúvať odporúčanie o umiestnení dieťaťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami po ukončení pobytu v diagnostickom centre s ohľadom na možnosť prípravy na povolanie, uplatnenia na trhu práce a úpravy rodinných pomerov. Ak diagnostické centrum odporúča absolvovanie výchovy a vzdelávania v reedukačnom centre, v odporúčaní uvedie konkrétne reedukačné centrum.

Diagnostické centrá sa podľa § 121, ods. 8 školského zákona môžu diferencovať na:

- a) diagnostické centrum pre deti do 15. rokov veku alebo do ukončenia povinnej školskej dochádzky,
- b) diagnostické centrum pre deti od 15. rokov veku.

Do diagnostických centier sa spravidla prijímajú deti oboch pohlaví.

Komplexná diagnostika dieťaťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa realizuje na základe činnosti inkluzívnych odborných tímov, ktoré tvoria odborní, pedagogickí, a zdravotnícki zamestnanci: psychológovia, sociálni pedagógovia, špeciálni, liečební pedagógovia a zdravotné sestry.

1.2 Cieľ a úlohy diagnostického centra

Cieľom práce DC je integrácia detí v prirodzenom prostredí, ku ktorej vedie inkluzívne prostredie komunitného spoločenstva poskytujúce deťom a žiakom s rôznymi špecifickými potrebami rovnocenné možnosti rozvoja ich silných stránok a prekonania ich ťažkostí, ktoré im bránia v úspešnom začlenení sa do bežného života. Výchovné úsilie smeruje k sebapoznaniu, aktivizácii dieťaťa a žiaka v žiadúcom smere, k cielenej korekcii správania a hierarchie hodnôt, ktoré by mali byť v súlade so spoločensky akceptovateľnou normou. Predpokladá sa priaznivá prognóza v zmysle readaptácie na rodinné prostredie a kmeňovú školu.

K najdôležitejším úlohám diagnostického centra patrí:

- komplexná pedagogická, psychologická a špeciálno-pedagogická diagnostika,

- redukcia patologických prejavov v osobnosti dieťaťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, posilňovanie spoločensky akceptovateľných foriem správania, reštrukturalizácia hodnotového systému,
- sprostredkovanie pozitívnych sociálnych zážitkov, vytváranie uspokojivých sociálnych vzťahov, adekvátneho sebahodnotenia detí a žiakov s dôrazom na uvedomenie si osobnej zodpovednosti za vlastné správanie,

pozitívna sebarealizácia detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, rozvíjanie vôľových vlastností, zručností, nadania, výchova k zmysluplnému využívaniu voľného času.

1.3 Princíp inkluzívneho prístupu

Inklúziu vo výchovno-vzdelávacom procese je možné chápať ako jeden z aspektov širšieho procesu inklúzie prebiehajúceho v spoločnosti. Jednou z podmienok je, aby sa do inklúzie zapojili všetci pedagogickí a odborní zamestnanci, ale aj všetci ostatní, ktorí na výchovno-vzdelávacom procese v diagnostickom centre participujú.

V rámci výchovno-vzdelávacieho procesu detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré vyplývajú zo zdravotného znevýhodnenia, sa uplatňujú pedagogické princípy zamerané na jednotný prístup a odstraňovanie rozdielov medzi deťmi a žiakmi. Výchovný program prispôbujeme potrebám detí a žiakov, nie naopak.

V DC sa uplatňuje princíp inkluzívneho vzdelávania a výchovy. Inkluzívny prístup sa snaží naplno rozvíjať potenciál každého jednotlivca a podporovať sociálnu kohéziu.

Inkluzívny prístup zdôrazňuje predpoklad, že jednotlivé deti alebo žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami majú právo zúčastňovať sa všetkého, čo sa ponúka v zariadení.

V DC sa uplatňuje inkluzívna intervenčná stratégia (pomoc, podpora, sprevádzanie), ktorá je orientovaná na dieťa a žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, jeho potreby a záujmy – zohľadňujú sa jeho individuálne odlišnosti a zameriava sa na naplnenie jeho výchovno-vzdelávacích potrieb. Za napĺňanie týchto potrieb detí a žiakov je zodpovedný inkluzívny odborný tím.

2 Formy výchovy a vzdelávania

Podľa platného školského zákona sa diagnostické centrá zriaďujú pre najviac šesť diagnostických skupín ako internátne zariadenie

Diagnostické centrum pracuje s režimovou aplikáciou skupinových foriem práce v nepretržitej prevádzke. Pravidelne sa opakujúce aktivity majú pevné ukotvenie v režime dňa. Denný režim predstavuje časový harmonogram počas dňa a týždňa. Medzi pravidelne sa opakujúce skupinové formy práce s deťmi patria komunity, skupinové aktivity, denné hodnotenie,

týždenné hodnotenie správania detí, psychoterapeutické sedenia. Dôraz sa kladie na vzdelávanie v čase výchovy mimo vyučovania formou prípravy na vyučovanie.

V DC je základnou ideou terapeutická komunita, ktorá predstavuje skupinu aktivít, ktoré sa realizujú v diagnostickom centre. Komunitné stretnutia predstavujú demokratický priestor pre každé dieťa v zariadení. Podporuje sa participácia každého jednotlivca a je v ňom neprijateľná akákoľvek selekcia (na základe funkcie, intelektu, pohlavia, veku, a pod.). Medzi dôležité znaky takéhoto systému patria aj: bezpečné prostredie, sociálne učenie a pozitívny zážitok.

Odborné činnosti, ktoré sa uplatňujú vo výchovnej činnosti v režimovom zariadení s nepretržitou prevádzkou sú podrobne rozpracované v procesných štandardoch odborných činností v špeciálnych výchovných zariadeniach (účinné od roku 2020) a obsahových štandardoch odbornej starostlivosti poskytovanej deťom/žiakom v špeciálnych výchovných zariadeniach (účinné od roku 2023), ktoré vypracoval Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie.

3 Výchovný jazyk

Výchovným jazykom v diagnostických centrách je **štátny jazyk Slovenskej republiky – slovenský jazyk**.

V diagnostických centrách, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v jazyku príslušnej národnej menšiny, je súčasťou výchovno-vzdelávacej činnosti aj komunikácia v štátnom – slovenskom jazyku.

4 Tematické oblasti výchovy

Tematické oblasti výchovy sú vzájomne prepojené, prelínajú sa a nevystupujú ako samostatné a izolované časti. Nie sú uzavretým celkom, ale otvorenou obsahovou dimenziou výchovy, čo umožňuje aktualizáciu, inováciu a obohatenie v rámci výchovných programov diagnostických centier. Na úrovni plánovania obsahu výchovy a vzdelávania v podmienkach jednotlivých centier je možné a žiaduce vzájomné prelínanie tematických oblastí výchovy a ich realizácia so zreteľom na rešpektovanie špecifických potrieb a individuálnych osobitostí detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Tematické oblasti výchovy reprezentujú odporúčané ciele a obsah výchovno-vzdelávacej činnosti v diagnostickom centre.

4.1 Charakteristika a ciele tematických oblastí výchovy

Ciele a obsah výchovy a vzdelávania v diagnostických centrách sa realizujú prostredníctvom tematických oblastí výchovy:

1. Komunikácia a práca s informáciami
2. Rodina, vzťahy a partnerstvo

3. Spoločnosť a príroda
4. Sebarozvoj a svet práce
5. Kultúra a umenie
6. Zdravie a subjektívna pohoda
7. Protidrogová prevencia a prevencia sociálno-patologických javov

Obsah výchovy v diagnostických centrách sa uplatňuje v režimových prvkoch, participácii všetkých zamestnancov s cieľom uplatňovania princípov inklúzie a terapeutickej komunity.

4.1.1 Komunikácia a práca s informáciami

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Komunikácia a práca s informáciami* je rozvíjať jazykové a komunikačné spôsobilosti detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a osvojovať si komunikačnú etiku, zručnosti riešiť konflikty a vyjadrovať svoje postoje a názory.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Komunikácia a práca s informáciami</i>	
1.	Rozvíjať jazykové a komunikačné zručnosti dieťaťa a žiaka.
2.	Budovať informatickú kultúru založenú na rešpektovaní právnych a etických zásad používania IKT a mediálnych produktov.
3.	Rozvíjať slovnú zásobu a správny spôsob vyjadrovania.
4.	Osvojiť si finančnú gramotnosť a rozvíjať zručnosti pri práci s počítačom. Vedieť rozlíšiť rozdiel medzi reálnym a virtuálnym svetom.
5.	Vedieť si overovať nadobudnuté informácie a nepodliehať konšpiráciám.
6.	Rozvíjať logické myslenie.
7.	Podporovať ekonomické a právne povedomie.

4.1.2 Rodina, vzťahy a partnerstvo

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Rodina, vzťahy a partnerstvo* je oboznámenie sa s problematikou manželstva a rodičovstva. Rieši tiež partnerské vzťahy, ich štruktúru a problematiku.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Rodina, vzťahy a partnerstvo</i>	
1.	Chápať význam zodpovedného vzťahu k partnerstvu.
2.	Chápať význam zodpovedného vzťahu k sexuálnemu životu.

3.	Pomenovať úlohy rodičov, práva a povinnosti členov rodiny.
4.	Formovať osobnosť a podporovať väzby v rodine.
5.	Chápať mravné aspekty rodinného života.
6.	Poznať riziká prostitúcie, promiskuity a násillia v rodine.

4.1.3 Spoločnosť a príroda

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Spoločnosť a príroda* je rozvíjať prírodovednú gramotnosť a zodpovedný prístup k životnému prostrediu.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Spoločnosť a príroda</i>	
1.	Rozvíjať ekologické povedomie a vzťah k životnému prostrediu.
2.	Aplikovať minimalizáciu a triedenie odpadu.
3.	Poukazovať na dopady ľudskej činnosti na environmentálne prostredie.
4.	Realizovať aktivity smerujúce k trvalo udržateľnému rozvoju krajiny.
5.	Vplývať a usmerňovať pri získavaní morálnych hodnôt spoločnosti.
6.	Generovať prirodzenú zvedavosť a poznávanie prírodných javov.
7.	Odstraňovať negatívne prejavy správania a rozvíjať kultiváciu osobnosti.

4.1.4 Sebarozvoj a svet práce

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Sebarozvoj a svet práce* je rozvíjať manuálne zručnosti, vzťah k manuálnej práci a spôsobilosti technického myslenia.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Sebarozvoj a svet práce</i>	
1.	Nadobudnúť pracovné zručnosti a vedomosti.
2.	Orientovať sa v rôznych oboroch ľudskej činnosti.
3.	Rozvíjať jemnú motoriku a chápať potrebu uplatnenia sa na trhu práce.
4.	Rozvíjať vôľové vlastnosti a schopnosti. Prekonávať nezáujem, nechut' k povinnostiam.

5.	Chápať význam osobnej zodpovednosti za vykonanú prácu.
6.	Získavať základné zručnosti v tvorbe jednoduchých projektov.

4.1.5 Kultúra a umenie

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Kultúra a umenie* je upevňovanie povedomia o umeleckých hodnotách. Rozvíja kritické myslenie a kultúrnu identitu.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Kultúra a umenie</i>	
1.	Rozvíjať estetické cítenie a obohacovať fantáziu a kreativitu.
2.	Využívať pri komunikácii a interakcii s ľuďmi poznatky o kultúrach, náboženstve a tradíciách národnostných menšín žijúcich na Slovensku.
3.	Prejavovať úctu ku kultúrnym národným hodnotám, rozvíjať vzťah k umeniu.
4.	Rozvíjať talent a umelecké schopnosti.
5.	Podieľať sa na realizácii kultúrnych podujatí.
6.	Získavať informácie o miestnom, národnom, európskom a svetovom kultúrnom dedičstve.

4.1.6 Zdravie a subjektívna pohoda

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Zdravie a subjektívna pohoda* je rozvíjať fyzické zdravie, duševné zdravie a zdravý životný štýl detí. Upevňovať hygienické zásady, návyky základných sebaobslužných činností, poznať kultúru stolovania a aplikáciu zásad slušného správania v praxi.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Zdravie a subjektívna pohoda</i>	
1.	Rozvíjať pohybovú aktivitu u detí a žiakov a zlepšovať zdravotný stav a kondíciu.
2.	Viesť k aktívnemu oddychu ako k prostriedku psychohygieny a k zdravému životnému štýlu.
3.	Rozvíjať kognitívny a afektívny aspekt k ochrane svojho zdravia.
4.	Rozvíjať športový talent a schopnosti.
5.	Pomáhať orientovať sa v zásadách zdravej výživy.
6.	Upevňovať kolektívne vzťahy, viesť k disciplíne a dodržiavaniu pravidiel.

4.1.7 Protidrogová prevencia a prevencia sociálno-patologických javov

Hlavným cieľom tematickej oblasti výchovy *Protidrogová prevencia a prevencia sociálno-patologických javov* je poukázať na nebezpečenstvo a riziko, ktoré s uvedenými javmi súvisí a naučiť deti a žiakov možné účinné postupy prevencie.

<i>Ciele tematickej oblasti výchovy Protidrogová prevencia a prevencia sociálno-patologických javov</i>	
1.	Poznať negatívne dôsledky užívania drog a psychotropných látok.
2.	Nadobúdať právne vedomie a uvedomiť si trestnoprávnu zodpovednosť.
3.	Osvojiť si zručnosti, ktoré umožňujú správnym spôsobom riešiť problémy.
4.	Získavať informácie o činnosti preventívnych a poradenských zariadení.
5.	Predchádzať sociálno-patologickým javom a eliminovať kriminalitu, záškoláctvo, násilie páchané na deťoch, obchodovanie s ľuďmi a iné nežiaduce javy.
6.	Analyzovať prejavy šikanovania v škole, na pracovisku, v sociálnych a výchovných inštitúciách a eliminovať výskyt týchto prejavov.
7.	Venovať sa rizikám a problematike členstva v extrémistických skupinách a náboženských sektách. Uvedomiť si aké riziká so sebou nesie rasizmus, xenofóbia a prejavy násilia pri demonštráciách.

Štátny výchovný program pre diagnostické centrum

Na tvorbe *Štátneho výchovného programu pre diagnostické centrum* sa podieľali členovia Ústrednej komisie pre výchovu a vzdelávanie v špeciálnych výchovných zariadeniach:

Mgr. Martin Čepček

Mgr. Ľubica Murínová

Mgr. Mária Peťová